

POJAVLJANJE RJAVE OBLIKE SAMIC KUKAVIC *Cuculus canorus* V SV SLOVENIJI

The occurrence of rufous-morph Cuckoo *Cuculus canorus* females in NE Slovenia

FRANC BRAČKO¹

¹ Gregorčičeva 27, SI–2000 Maribor, Slovenija, e-mail: franci.bracko@hotmail.com

V Evropi kukavica *Cuculus canorus* nastopa v dveh različnih barvah perja – sivi, v kateri dominirajo samci in sivo rjave samice, ki jih v naravi med seboj nekoliko težje ločimo, ter samice v rjavi barvi. Rjave samice so po zgornji strani telesa enotno kostanjevo rjave, nekoliko svetlejša je glava in del prsi. Trebuh je bel in progast (slika 1). Te značilnosti so pri opazovanju v naravi zelo dobro in zanesljivo prepoznavne (GLUTZ VON BLOTZHEIM & BAUER 1980). Napačne določitve in zamenjave z rjavo kukavico so možne po koncu gnezditelne sezone, ko se pojavijo mlade speljane kukavice, ki so nekoliko temnejše in rjavo grahaste z belo obrobljenimi letalnimi peresi ter belo liso na zatilju. Samci kukavic so v rjavi obliki zelo redki, samice v rjavi barvi pa so zastopane v majhnem deležu (GLUTZ VON BLOTZHEIM & BAUER). Pri ruski kukavici *Cuculus saturatus* je rjava varianta pri samicah pogostejša (MAKATSCH 1989).

Podatki o opazovanju rjavih kukavic so zbrani na območju Pomurja, Slovenskih goric in na nižinskem delu Podravja (slika 2). Območje meri približno 3170 km². V letih 1982–2016 sem kukavice tu opazoval 103-krat. Med njimi je bilo 7 rjavih samic (6,7 %). Podatki temeljijo na lastnih priložnostnih opazovanjih. Gre za opazovanja, ki sem jih zapisoval v beležnico, ko sem osebek tudi določil. Podatkov, ki sem jih zabeležil le kot petje, ne da bi osebek tudi videl, nisem upošteval. Uporabljena so bila optična sredstva, daljnogled 8x30 in teleskop 20–40x60. V 12 primerih so bile kukavice ujete in obročkane. Določanje kukavic spomladi je dokaj enostavno, saj gre za dobro odkrivo vrsto, pojoče samce pa slišimo ali vidimo že od daleč. Ker pojejo na izpostavljenih mestih, določitev ne povzroča posebnih težav. Drugače je samicami. Njihovo oglašanje, nekakšno

“klikanje”, je pritajeno in manj pogosto. Premikanje samic med grmovjem in drevjem je prikrito, kar otežuje opazovanje in marsikatero lahko tudi spregledamo. Rjave samice kukavic sem opazoval izključno v nižinskem svetu. Najvišja točka opazovanja (Zgornje Hlapje) je bila na 300 m n. v., najnižja (Ledavsko jezero) pa na 218 m n. v. Opazovane so bile v maju in juniju. Razporeditev opazovanih rjavih kukavic na območju raziskave je prikazana na sliki 1, seznam opazovanj pa v tabeli 1.

Tabela 1: Opazovane samice rjavih kukavic *Cuculus canorus* v SV Sloveniji v obdobju 1982–2016

Table 1: Observations of female rufous-morph Cuckoos *Cuculus canorus* in NE Slovenia in the 1982–2016 period

Datum / Date	Kraj in št. osebkov / Site and no. of individuals
15. 5. 1983	Drava, Duplek (235 m n. v.), 1 os.
18. 5. 1987	Ledavsko jezero, Goričko (218 m n. v.), 1 os.
24. 5. 1991	Zg. Hlapje, Slovenske gorice (300 m n. v.), 1 os.
20. 5. 1992	Žice, Slovenske gorice (277 m n. v.), 1 os.
23. 6. 1992	Lenart v Slovenskih goricah (238 m n. v.), 1 os.
16. 5. 1999	Slovenja vas, Ptuj (228 m n. v.), 1 os.
14. 6. 2016	Sestrže, Pragersko (240 m n. v.), 1 os.

Pogostost pojavljanja rjavih kukavic v srednji Evropi se regionalno razlikuje, opažanja so redka in maloštevilna (GLUTZ VON BLOTZHEIM & BAUER 1980). Tu predstavljeni podatki o pojavljanju rjavih kukavic niso povsem primerljivi s podobnimi raziskavami drugod po Evropi, saj gre v mojem primeru za nesistematična in naključna opazovanja v 34 let dolgem časovnem obdobju. Na vzhodnem Štajerskem v Avstriji (Okrožje Fürstenfeld), na primer, je bilo na območju, velikem 20 km², v sedmih letih načrtne raziskave o pojavljanju rjavih kukavic ugotovljenih 11,1 % rjavih kukavic (SACKL 1985). Avtor dodaja, da je odstotek rjavih kukavic razmeroma visok. Na vzhodu Nemčije je bilo ugotovljeno 5 % rjavih samic kukavic, na Bavarskem 12 % (BECKER & DANKHOFF 1973, LÖHRL 1979, DITTRICH 1982 v SACKL (1985)).

V Sloveniji podatkov o opazovanju rjavih kukavic v ornitološki literaturi ni, z izjemo dveh lastnih opazovanj v Ornitološki kroniki (SOVINC & ŠERE 1993, 1994), ali pa je pojavljanje rjavo obarvanih samic le splošno omenjeno (GEISTER 1980, BOŽIČ 1983). Tudi REISER (1925) je za mariborsko okolico zapisal, da so rjave samice kukavic zelo redke. Konkretnega

Slika 1: Samica rjave oblike kukavice *Cuculus canorus* (foto: S. Rieben)

Figure 1: Female rufous-morph Cuckoo *Cuculus canorus* (photo: S. Rieben)

podatka o opazovanju pa ni navedel. Ali se rjave samice pogosteje pojavljajo v nižini v primerjavi s sredogorjem in gorami, v dostopni ornitološki literaturi nisem zasledil. Prav tako nisem zasledil, ali je rjava varianta samic kukavic gnezditveno parazitsko vezana samo na določenega gostitelja. V Sloveniji bi v prihodnje kazalo z raziskavo ugotoviti lokalno zastopanost kukavic in njihovo pojavljanje glede na višinsko razporeditev habitatov, morda navezanost na določeno vrsto gostitelja, ki v Sloveniji ni povsem raziskana, ter ugotoviti delež rjavo obarvanih samic.

Summary

Between 1982 and 2016, I observed 103 Cuckoos *Cuculus canorus* in NE Slovenia (3,170 km²). The data were collected randomly, thus only individuals that were seen or ringed are included in the total. Among these, seven females (6.7%) belonged to the rufous morph. The percentage of rufous individuals varies regionally throughout Central Europe.

Key words: Cuckoo, *Cuculus canorus*, rufous morph, Styria

Povzetek

V Pomurju, Slovenskih goricah in nižinskem delu Podravja v SV Sloveniji, na območju velikem približno 3170 km² so bile v letih 1982–2016 opazovane 103 kukavice *Cuculus canorus*. Podatki opazovanih

Slika 2: Razporeditev opazovanj samic rjave oblike kukavic *Cuculus canorus* v SV Sloveniji v obdobju 1982–2016. Številke ponazarjajo vrstni red lokalitet v tabeli 1.

Figure 2: Distribution of the observed female rufous-morph Cuckoos *Cuculus canorus* in NE Slovenia in the 1982–2016 period, with numbers indicating the sequence of localities in Table 1

kukavic na terenu so bili zbrani zgolj priložnostno. Zabeležene in upoštewane so le tiste, ki so bile tudi optično determinirane ali ujete in obročkane. Med njimi je bilo 7 samic rjave variante (6,7 %).

Ključne besede: kukavica, *Cuculus canorus*, rjava oblika, Štajerska

Literatura

- BOŽIČ I. (1983): Ptiči Slovenije. – Lovska zveza Slovenije, Ljubljana.
- GEISTER I. (1980): Slovenske ptice. – Mladinska knjiga, Ljubljana.
- GLUTZ VON BLOTZHEIM U. N., BAUER K. M. (1980): Handbuch der Vögel Mitteleuropas. - Band 9, Columbiformes – Piciformes. – Aula-Verlag, Wiesbaden.
- MAKATSCH W. (1989): Wir bestimmen die Vögel Europas. - Neumann Verlag, Leipzig.
- REISER O. (1925): Die Vögel von Marburg an der Drau. – Graz.
- SACKL P. (1985): Zum Auftreten der rotbraunen Farbphase beim Kuckuck, *Cuculus canorus* L., in der mittleren Oststeiermark. – Mitt. Abt. Zool. Landesmus. Joanneum. Heft 34: 31–33. Graz.
- SOVINC A., ŠERE D. (1993): Ornitološka kronika za leto 1991. – Acrocephalus 14 (58/59): 140–144.
- SOVINC A., ŠERE D. (1994): Ornitološka kronika za leto 1992. – Acrocephalus 15 (64): 102–106.

Prispelo / Arrived: 28. 5. 2017

Sprejeto / Accepted: 15. 9. 2017